אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני

במקור לקריאת פרשיית פרה בשבת זו מופיעה במסכת מגילה (ג,ד) "בשלישית פרה אדמה" ומסביר רש"י "פרה אדומה - להזהיר את ישראל לטהר, שיעשו פסחיהן בטהרה" ועל דרך זו גם ספר החינוך.
אמנם גם ברגלים אחרים מביאים קרבן ראיה וקרבן חגיגה אך רק בקרבן פסח יש ציווי להשתתף, ומי שלא, מתחייב בכרת כמו ברית מילה .עניינו של קרבן פסח הוא כריתת ברית שנתית עם הקב"ה זה קריטי להיות טהור ע"מ להשתתף בכריתת הברית עם ה' בכלל העם.

בפסיקתא רבתי פרשה יד
זאת חקת התורה...מזוקק שבעתים (תהלים י"ב שם) מהו מזוקק שבעתים א"ר יוחנן בן פזי שהתורה נדרשת ארבעים ותשע פנים ואף הפרשה זו מזוקק שבעתים יש בה ארבעים ותשע טהרות כיצד(...) היו עושין מזין עליו כל שבעת הימים ושבעה הזיות בכל יום הוי נמצאת אומר ארבעים ותשע הזיות מזוקק שבעתים ולמה כך אלא כשם שהתורה נדרשת בארבעים ותשע פנים אף זו יש בה ארבעים ותשע פנים שהיא שקולה כנגד כל התורה כולה:
ד"א זאת חקת התורה אמר רבי אחא בשם רבי יוסי בר חנינא בשעה שעלה משה למרום מצא להקב"ה עוסק וספרו בידו ועוסק וקורא הפרשה זו בפרשת פרה אדומה זאת חוקת התורה ולמה אמר הקדוש ברוך הוא איני עוסק אלא בטהרתו של ישראל מניין פי צדיק יהגה חכמה ולשונו תדבר משפט (תהלים ל"ז ל') פי צדיקו של עולם יהגה חכמה הוגה בתורה באיזו תורה בזאת חוקת התורה:

גם במדרש רבה מופיע שמשה רבינו מוצא את הקב"ה לומד פרה אדומה ושם כתוב שמצאו לומד משניות פרה. חז"ל מדגישים לנו שהקב"ה עוסק דוקא בתורת פרה אדומה וכמה שמצוה זאת חשובה ומרכזית והקב"ה כביכול מצפה שתתחדש. חזרת הטהרה לישראל היא זאת שתוביל לחידוש הקשר הקרוב עם ה' יתברך. טהרתם של ישראל כל כך רחוקה מהמציאות שלנו כיום אך היא מהווה חלק כה מרכזי בתורה. הסדר הכי ארוך הינו סדר טהרות. הרמבם בהקדמתו למסכת כלים מביא את הפס' שנאמר מאת ה' אל חגי הנביא "שאל נא את הכהנים תורה" ובעקבות הוראה זאת שואל חגי הנביא את הכהנים שכיהנו בתחילת בית שני שאלות בטומאה וטהרה. ומכאן לומד הרמבם שהמושג תורה בדברי הנביאים מכוון במיוחד לטומאה וטהרה. וממשיך הרמבם שהן הן גופי תורה והם הסולם לרוח הקודש. ולכן יש קשר ישיר בין רמת הטהרה לדרגת הקדושה כפי שרואים במעלות ה10 קדושות שיש מארץ ישראל ועד קדש הקדשים. שקדושה זאת ענינה התרחקות מטומאה.

אנו רואים במדרשים רבים מצד אחד שלא ניתן להבין את ענינה והטעם של מצוות פרה אדומה ומצד שני את הקשר הברור בין חטא העגל לכפרת החטא על ידי פרה אדומה.

אמר שלמה: על כל אלה עמדתי, ופרשה של פרה אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי (קהלת ז) 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני'. (**במדבר רבה פרשת חקת פרשה יט**)

"תנינן כל העוסקין בפרה מטמאים טומאת בגדים, והיו פוסלים אותה במלאכה, היא עצמה מטהרת טמאים, אלא אמר הקב"ה חוקה חקקתי גזירה גזרתי, ואי אתה רשאי לעבור על גזירתי, שנאמר: זאת חוקת התורה" **(פסיקתא פרה).**

זאת חקת התורה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין (מעליבים) את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה. (**רש"י במדבר יט, ב)**

מעשה בגוי אחד ששאל את רבן יוחנן בן זכאי: אלין מילייא דאתון עובדין (מה שאתם עושים בפרה אדומה) נראין כמין כשפים!! אתם מביאים פרה ושורפין אותה וכותשין אותה ונוטלין את אפרה ואם אחד מכם מטמא למת, מזין עליו שנים שלש טפין ואתם אומרים לו: טהרת?! אמר לו ר' יוחנן בן זכאי: ולא נכנסה בך רוח תזזית (שגעון, טירוף) מימיך? אמר לו: לאו. אמר לו: ראית אדם שנכנסה בו רוח תזזית? אמר לו: הן. אמר לו: ומה אתם עושין לו? אמר לו: מביאין עיקרין (שורש של צמח) ומעשנין תחתיו ומרביצים עליה מים, והיא (הרוח) בורחת. אמר לו: ישמעו אזניך

מה שאתה מוצא מפיך! כך הרוח הזו רוח טומאה הוא... מזין עליו מי נידה והוא בורח! לאחר שיצא הגוי, אמרו לו תלמידיו: רבנו, לזה דחית בקש, לנו מה אתה אומר? אמר להם: חייכם! לא המת מטמא ולא פרה מטהרה ולא המים מטהרין. אלא אמר הקב"ה: חוקה חקקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי. (**תנחומא חוקת ח'**)

הנה הרמב"ן מבאר על דבריו [ח] מדוע השטן ואוה"ע מונים את ישראל במצוה זו דוקא, משום ששחיטתה לא היתה במשכן אלא מחוצה לו ומחוץ למחנה, כמו שכתוב: 'והוציא אותה אל מחוץ למחנה ושחט אותה לפניו', ומלבד זאת גם שחיטתה כשרה בזר, ומשום כך היה נראה לאוה"ע שזה כמו עבודה זרה לשעירים שנטבחת על פני השדה, ובזה שונה מכל הקרבנות כולם שנשחטו במשכן דוקא משא"כ בזאת.

מביא התפארת ציון בפרושו על המשניות שמצינו גם בכהן השורף את הפרה וגם בכהן הגדול לפני יום הכפורים שצריכים לפרוש מביתם 7 ימים קודם לכן ללשכה והוא מסביר שכיון שיש חשש שמה הכהן יפגל במחשבתו עקב כל ההלכות שאינם מוסברות בשכל הטבעי ועל כך שגם את השעיר לעזאזל וגם את הפרה כאילו מקריבים בחוץ לשעירים אזי הוא צריך להתבונן 7 ימים בפנימיות הענינים ולהתעלות בקדושה על מנת שמחשבתו תהיה טהורה בשעת ההזייה.

אך למרות כל זאת חז"ל כן הסבירו במדרשים רבים שעניינה של הפרה הינו לכפר על חטא העגל.

ראשית במדרש שמביא רש"י על המקום "משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך. אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל"

וגם במדרש הגדול יט,ב: "זאת חוקת התורה .... וכן אתה מוצא שנשחטה פרה ראשונה בשני בניסן. ולמה בניסן שמיז בתמוז ועד שני בניסן מאתיים ושמונים וחמשה יום, מנין פרה, כדי שתכפר על אותו מעשה. ומפני מה לא ירוקה ולא שחורה ולא לבנה אלא אדומה, תבוא אדומה ותכפר על מעשה אדום זה זהב העגל"

רבינו בחיי על המקום:
וע"ד המדרש ... ויקחו אליך פרה אדומה: **ויקחו אליך משלהם, כשם שהם נשתתפו בעון העגל ופרקו נזמי הזהב** כדכתיב (שמות לב) ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב, **כך ישתתפו לכפרה ויביאו משלהם**. פרה, משל לבן שפחה שטנף פלטרין של מלך, אמר תבא האם ותקנח צואת בנה, כך תבא פרה ותכפר על מעשה העגל. **אדומה, על שם שהחטא קרוי אדום**, שנאמר (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. **תמימה, על שהיו ישראל תמימים ונעשו בו בעלי מומין תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמימות. לא עלה עליה עול, כשם שפרקו מעליהם עול מלכות שמים. אל אלעזר הכהן, כשם שנקהלו על אהרן הכהן לעשות העגל, ולפי שאהרן עשה העגל לא נתנה לו עבודה זו שאין קטיגור נעשה סניגור. ושרף את הפרה, כשם שנשרף העגל. עץ ארז ואזוב ושני תולעת, שלש מינים כנגד שלשת אלפים שנפלו בעגל**, וארז הוא הגבוה מכל האילנות, ואזוב נמוך מכולן, סימן שהגבוה שנתגאה וחטא ישפיל עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו. למשמרת, כשם שפשע העגל שמור למשמרת לכל הדורות לפורענות שאין לך פקידה שאין בה מפקידת העגל, שנאמר (שמות לב) וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, כך זה היה שמור. **וכשם שהעגל טימא כל העוסקין בו,** שעבודה זרה מטמאה דכתיב (תהלים קו) ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים, וכתיב (ישעיה ל) תזרם כמו דוה צא תאמר לו, **כך פרה מטמאה כל העוסקים בה. וכשם שנטהרו באפרו שנאמר (שמות לב) ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים, כך ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי:**

ריה"ל בספר הכוזרי מוכיח מהציווי לעשות כרובים לארון העדות ושעשיית העגל מטרתה היתה אותה מטרה של הכרובים שאין החטא בעצם עשיית העגל. החטא הוא בכך שישראל עשו את העגל מדעתם מבלי שיצטוו על כך, בעוד שעשיית הכרובים נעשית מכח הצו האלוקי. אם כן, חטאם של ישראל בעגל הוא ברצונם לעבוד את ה' באופן שבו נראה להם שראוי לעבדו.

ומכאן ע"י מצוות פרה אדומה אנו מגלים דעתנו על כל שאר מצוות התורה שאנחנו לא מקיימים אותן בגלל הַמְּצָוֶה אלא בשביל הַמְּצָוֶה. וכבר אמרה המשנה [ט] שכל אהבה התלויה

בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, וממילא כל דבר שיש לו טעם, כל עוד שהטעם קיים דבקים בו, אבל דבר שאינו תלוי בטעם לא תתבטל לעולם; כך במצוות, כל עוד אנחנו מקיימים את המצוה בגלל הטעם שבה זה עדיין לא מגלה את הדבקות האמיתית בַּמְצַוֶּה אותה.

זהו עומק הפשט בפסוק: "זה הדבר **אשר צוה ה'** לאמר", ללמדנו שלא להסתכל על הַמִּצְוָה אלא על הַמְצַוֶּה. מתוך קיום החוקה אנו זוכים לגלות מה יחסנו לגבי כל התורה כולה, ולכן כתוב: "זאת חוקת התורה" ללמדנו שהמניע לקיום כל המצוות הוא כמו המניע לקיום המצוות שהן בגדר "חוקה"

חז"ל מלמדים אותנו שזוהמת הנחש עם גזרת המוות שהוטלה על האדם בטלה במעמד הר סיני וחזרה בעקבות חטא העגל: במתן תורה היתה אמונה בקב"ה כל כך עצומה שאמרו פה אחד "נעשה ונשמע" לעם ישראל היתה מסירות נפש ורצון להיות עבדיו של הקב"ה גם מבלי להבין בשעת הציווי כל דבר ודקדוקו, וממילא לא היה שייך בהם טומאת מת כלל. ואחרי חטא העגל חזרה גזירת המיתה. ולכן הפרה מטהרת מטומאת מת.

לפי רעיון זה מובן מדוע מצוות פרה אדומה היא "חוקה" שחקק לנו הבורא יתברך. רק ע"י ביצוע מצווה שטעמיה וסודותיה נסתרים מאיתנו, ובכל זאת אנו מקיימים אותה על מנת לעשות רצונו יתברך, רק ע"י זה בא התיקון לאותו בלבול וספק שצץ בחטא העגל. ע"י שעם ישראל זוכה להפגין דבקות והתבטלות ע"י קיום מצוות פרה אדומה, מתחזק כוח האמונה שבכוחו כאמור להביא לטהרתן של ישראל.

אולם דבר אחד אינו ברור - כיצד ניתן לומר כי בקנח האם את צואת בנה, מכפרת היא על מעשהו שלו; ברור שיש כאן לקיחת אחריות, אבל כיצד ניתן לומר שכופר מעשה הבן בזמן שהוא בכלל לא מודע לבעייתיות שבמעשה שעשה ולתיקונו על ידי אימו?!

אולם ניתן לראות את מעשה האם כהולדה מחודשת של הולד. הולד הקטן חסר הדעת לא מבין את משמעות מעשהו כמי שטינף פלטין של מלך. על מנת שיילך הבן בדרך ישרה, יש להצמידו למקורו, אל אימו, ומשם ייצא כל הזמן לדרך חדשה וראוייה. ועל ידי כך שהעגל אינו לבדו באופן עצמאי אלא תלוי באמו אז כך גם טעמי המצוות יהיו כפופים ראשית כל למקור למי שציווה אותם.

נשאלת גם השאלה הרי נצטוו על פרה אדומה כבר במרה עוד לפני מעמד הר סיני ולפני חטא העגל, אז איך ניתן לומר שענינה הוא כפרה על חטא העגל?

המדרש מבאר שפרשית פרה אדומה היא שקולה כנגד כל התורה בכך שהיא מועילה ל'טהר' את ה'ארבעים ותשע' צדדים של טומאה שבכל עניין שבתורה. (ראה המדרש שהוא לעיל) המשך המדרש (ד"א ... אמר רבי אחא...) אף מגלה לנו שכשמשה עולה לקבל תורה, עוד לפני חטא העגל, הקב"ה מדגיש לו שהיא מצוה מיוחדת מאד. ההסבר לכך הוא שעניין פרשיה זו היא טיהור עם ישראל מטומאת מת הנובעת מחטא אדם הראשון. וזאת היתה תכלית המצווה כבר בראשונה כיון שגם חטא אדם הראשון נבע מתוך חשבונות שעשה אדם הראשון שכך עדיף לעולם למרות שזה היה נגד הציווי של ה'. כדברי שלמה המלך "לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבנות רבים" (קהלת ו,כט) ולאחר שאמרו נעשה ונשמע פסקה זוהמת הנחש וחטא העגל החזירה ולכן הפרה מכפרת על אותו הענין.

לסיום יש לזכור שאפר הפרה נצרך לא רק לעבודת המקדש אלא גם לכהנים שיוכלו שוב לקבל תרומות ולאכלם. מצינו שהאמוראים השתמשו עדיין באפר פרה אחרי חורבן הבית בגמ' בנדה ו: איתא "אמר עולא, חברייא מדכן בגלילא". וכן בירושלמי ברכות ריש פרק ו' מוכח שנטהרו אמוראים באפר וכך כתב גם הרא"ש במסכת חלה (הלכות חלה סי' יד) וכן הר"ש (חלה פ"ד משנה ח) שרבותינו בארץ ישראל היו מטהרים עצמם באפר הפרה גם על מנת לקיים את מעלת החסידים שרצו לאכול חולין בטהרה. עדות יחידה ישנה במדרש פתרון תורה (מיוחס לרב האי גאון) שגם בימי הגאונים היה אפר פרה

"בשלישי פרה אדומה שיהו טהורין שאע"פ שבית המקדש חרב וקרבנות בטלו פרת חטאת אינה בטילה, שנאמר והיתה לכם לחקת עולם"

וכל טהרתן של ישראל מתחילה מפרה אדומה. ובסופה נזכה ב"ה שיתקיים בנו שנהיה ממלכת כהנים וגוי קדוש כפי שעמדו ישראל לרגלי הר סיני.